

Категорія справи № 761/32924/19: Цивільні справи (з 01.01.2019); Справи позовного провадження; Справи у справах про захист немайнових прав фізичних осіб, з них; про захист честі, гідності та ділової репутації, з них:.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 24.11.2021. Оприлюднено: 24.11.2021.

Дата набрання законної сили: 22.11.2021

Номер судового провадження: 61-6986св21

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

22 листопада 2021 року

м. Київ

справа № 761/32924/19-ц

провадження № 61-6986св21

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду: Ступак О. В. (суддя-доповідач), Гулейкова І. Ю., Усика Г. І.,

учасники справи:

позивач - ОСОБА_1 ,

відповідачі: Акціонерне товариство «Національна суспільна телерадіокомпанія України», ОСОБА_2 , ОСОБА_3 , ОСОБА_4 ,

третя особа - ОСОБА_5 (U.S. Agency for Global Media),

розглянув у попередньому судовому засіданні у порядку письмового провадження касаційні скарги Акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» та представника ОСОБА_2 - ОСОБА_6 на рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 04 листопада 2020 року у складі судді Фролової І. В. та постанову Київського апеляційного суду від 26 березня 2021 року у складі колегії суддів: Сержанюка А. С., Гуля В. В., Суханової Є. М.,

ВСТАНОВИВ:

Короткий зміст позовних вимог і рішень судів попередніх інстанцій

У серпні 2019 року ОСОБА_1 звернувся до суду із позовом до Акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» (далі - АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України»), ОСОБА_2 , ОСОБА_3 , ОСОБА_4 , третя особа - ОСОБА_5 (U.S. Agency for Global Media), про захист честі, гідності, ділової репутації та спростування недостовірної інформації.

Свої вимоги позивач обґрунтовував тим, що поширення відповідачами інформації порушує його особисті немайнові права, дискредитує його в очах широкого загалу, вказує на багаторазові відвідування ним території Російської Федерації в період збройної агресії, що, на його думку, висвітлює його негативно з точки зору загальноприйнятих у суспільстві уявлень про добро і зло, та може породжувати негативне ставлення до його якостей як людини, громадянина, юриста, а також безпідставно вказує на недотримання ним встановленого порядку та норм чинного законодавства.

Посилаючись на викладене, ОСОБА_1 просив визнати недостовірною та такою, що порушує його особисті немайнові права на повагу до його честі та гідності, недоторканість ділової репутації, поширену АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», ОСОБА_2 , ОСОБА_3 , ОСОБА_4 у випуску програми «Схеми. Корупція в деталях» 11 та 12 квітня 2019 року інформацію: «протягом 2018 - початку 2019 року ОСОБА_7 перетинав Білоруську повітряну ділянку кордону 11 разів; - за даними центральної бази даних обліку іноземних громадян Росії «Мігрант», ОСОБА_7 , починаючи з 2014 року справді 6 разів перетинав російський кордон; - в Аеропорту «Внуково» зафіксовано три вльоти і три вильоти юриста». Зобов'язати відповідачів спростувати зазначену недостовірну інформацію після набрання рішенням законної сили шляхом повідомлення про ухвалене у справі судові рішення з зачитуванням його вступної та резолютивної частини у найближчому випуску програми «Схеми. Корупція в деталях» та розміщення такого відеозапису на вебсайті ІНФОРМАЦІЯ_1 , а також на Youtube - каналі « ІНФОРМАЦІЯ_2 » вебсайті www.youtube.com.

Рішенням Шевченківського районного суду м. Києва від 04 листопада 2020 року позов ОСОБА_1 задоволено частково. Визнано недостовірною та такою, що порушує особисті немайнові права ОСОБА_1 інформацію, поширену у випуску № 212 програми «Схеми. Корупція в деталях» у рубриці «Чисто. Схеми» 11 та ІНФОРМАЦІЯ_3 : «протягом 2018 - початку 2019 року ОСОБА_7 перетинав Білоруську повітряну ділянку кордону 11 разів; - за даними центральної бази даних обліку іноземних громадян Росії «Мігрант», ОСОБА_7 , починаючи з 2014 року справді 6 разів перетинав російський кордон; - в Аеропорту «Внуково» зафіксовано три вльоти і три вильоти юриста». Зобов'язано АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», ОСОБА_2 , ОСОБА_3 , ОСОБА_4 спростувати зазначену недостовірну інформацію протягом місяця після набрання рішенням законної сили шляхом повідомлення про ухвалене у справі судові рішення, включаючи публікацію його тексту у випуску програми «Схеми. Корупція в деталях». Вирішено питання розподілу судових витрат.

Задовольняючи частково позов, суд першої інстанції виходив із того, що суду не надано жодного належного, допустимого та достатнього доказу на підтвердження того, що інформація, створена відповідачами, мала достатнє підтвердження, щоб подавати вказану інформацію як факти. Крім того, не доведено, що оспорювана інформація на час її поширення була повною та перевіреною, а тому наявні правові підстави для визнання оспорюваної інформації недостовірною. Під час розгляду справи в суді відповідачі не надали доказів, що інформація, яку вони подавали як факти, була в них наявна, натомість, словосполучення: «протягом 2018 - 2019 року», «перетинав 11 разів», «справді 6 разів», «зафіксовано» - вказують на те, що інформація є твердженнями про факти. Крім того, посилання «за даними

бази даних «Мігрант» вимагає наявності у віданні журналістів на час поширення такої інформації невизначеному колу осіб принаймні даних відповідної бази. Підтверджень наявності у відповідачів таких даних за весь час розгляду справи суд не отримав. Словосполучення «в аеропорту «Внуково» зафіксовано» передбачає доведеність фіксації прильотів та вильотів позивача в аеропорту, але відповідач зазначає тільки про наявність зафіксованих польотів, не підкріплюючи існування самої по собі фіксації будь-якими документами. В оспорюваному матеріалі відсутні словосполучення «на думку автора» або «за інформацією, отриманою із анонімних джерел» тощо, які б вказували на те, що інформація є оціночним судженням авторів, їх роздумами або гіпотезами.

Постановою Київського апеляційного суду від 26 березня 2021 року рішення суду першої інстанції залишено без змін.

Залишаючи рішення суду першої інстанції без змін, суд апеляційної інстанції виходив із того, що відповідачі не довели, що оспорювана інформація на час її поширення була повною та перевіреною. Посилання «за даними бази даних «Мігрант» вимагає наявності у журналістів на час поширення такої інформації невизначеному колу осіб принаймні даних відповідної бази. Підтверджень наявності у відповідачів таких даних суду не надано. Словосполучення «в аеропорту «Внуково» зафіксовано» передбачає доведеність фіксації прильотів та вильотів позивача в аеропорту, але відповідач зазначає тільки про наявність зафіксованих польотів, не підкріплюючи існування самої по собі фіксації будь-якими документами. Отже, відповідачі не підтвердили способів отримання інформації про позивача, не довели достовірності цієї інформації, а, як встановлено судами, ОСОБА_1 тільки двічі перетинав державний кордон України в напрямку Російської Федерації та Республіки Білорусь, у період із 12 квітня 2014 року по 12 квітня 2019 року, а саме: 15 травня 2014 року у напрямку Київ - Москва та 16 травня 2014 року у напрямку Москва - Київ.

Крім того, за характером висловлювань і вжитих словосполучень спірна інформація є фактичними твердженнями, оскільки містить посилання на обставини як такі, що реально існують, які можна перевірити, а саме те, що позивач протягом 2018 року - початку 2019 року перетинав білоруську повітряну ділянку кордону 11 разів; твердження про те, що за даними центральної бази даних обліку іноземних громадян «Мігрант», позивач починаючи з 2014 року справді 6 разів перетинав російський кордон, в аеропорту «Внуково» зафіксовано три вльоти і три вильоти позивача.

Короткий зміст та узагальнюючі доводи касаційних скарг, позиції інших учасників справи

У квітні 2021 року АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України» подало до Верховного Суду касаційну скаргу на рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 04 листопада 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 26 березня 2021 року, в якій просить скасувати рішення судів попередніх інстанцій та ухвалити нове рішення про відмову у задоволенні позову, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права. У своїй касаційній скаргі посилається на те, що суди в оскаржуваних судових рішеннях не врахували висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладені у постановові Верховного Суду від 07 квітня 2021 року у справі № 761/13926/17, від 11 червня 2020 року у справі № 757/1884/15-ц, від 03 червня 2020 року у справі № 712/1141/18, від 20 травня 2020 року у справі № 758/12586/15, від 13 листопада 2019 року у справі № 758/2393/16-ц, від 11 липня 2019 року у справі № 757/11361/17-ц, від 17 квітня 2019 року у справі № 760/11161/17, від 06 лютого 2019 року у справі № 761/28992/15-ц, від 21 січня 2019 року у справі № 757/11377/17-ц, від 16 травня 2018 року у справі № 757/15956/16-ц, від 20 березня 2019 року у справі № 758/14324/15-ц, від 10 квітня 2019 року у справі № 398/4136/15-ц, від 24 квітня 2019 року у справі № 569/5269/16-ц, від 22 травня 2019 року у справі № 757/22307/17-ц, від 11 вересня 2019 року у справі № 757/40646/17-ц, від 20 лютого 2020 року у справі № 462/4634/17, від 27 травня 2020 року у справі № 757/72390/17-ц, від 30 липня 2020 року у справі № 200/20351/18, від 10 квітня 2019 року у справі № 398/4136/15-ц, від 15 квітня 2019 року у справі № 182/6720/17, від 22 травня 2019 року у справі № 757/22307/17-ц.

Також заявник посилається на пункт 4 частини другої статті 389 ЦПК України (судове рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 ЦПК України) як на підставу оскарження судових рішень. Зокрема, заявник у касаційній скаргі зазначає, що суд необґрунтовано відхилив клопотання про витребування, дослідження або огляд доказів або інше клопотання (заяву) учасника справи щодо встановлення обставин, які мають значення для правильного вирішення справи (пункт 3 частини четвертої статті 411 ЦПК України).

У травні 2021 року представник ОСОБА_2 - ОСОБА_6 подав до Верховного Суду касаційну скаргу на рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 04 листопада 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 26 березня 2021 року, в якій просить скасувати рішення судів попередніх інстанцій та ухвалити нове рішення про відмову у задоволенні позову, посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права. У своїй касаційній скаргі посилається на те, що суди в оскаржуваних судових рішеннях не врахували висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладені у постановові Верховного Суду від 11 вересня 2019 року у справі № 757/40646/17-ц, від 18 квітня 2018 року у справі № 761/16062/16-ц.

Також заявник посилається на пункт 4 частини другої статті 389 ЦПК України (судове рішення оскаржується з підстав, передбачених частинами першою, третьою статті 411 ЦПК України) як на підставу оскарження судових рішень. Зокрема, заявник у касаційній скаргі зазначає, що суд необґрунтовано відхилив клопотання про витребування, дослідження або огляд доказів або інше клопотання (заяву) учасника справи щодо встановлення обставин, які мають значення для правильного вирішення справи (пункт 3 частини четвертої статті 411 ЦПК України).

У червні 2021 року представник ОСОБА_1 - ОСОБА_8 подав до суду письмові пояснення на касаційну скаргу АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», у яких вказує, що відповідачі в поширеному сюжеті не використовували термін «приблизно», «декілька», «орієнтовно» та повідомили не просто узагальнюючу інформацію про якусь невизначену кількість перетинів кордону, а абсолютно чітко та однозначно вказали, що «ОСОБА_7, починаючи з 2014 року, справді 6 разів перетинав російський кордон».

У червні 2021 року представник ОСОБА_1 - ОСОБА_8 подав до суду письмові пояснення на касаційну скаргу представника ОСОБА_2 - ОСОБА_6, у яких вказує, що заявник намагається переконати суд, що ОСОБА_1 на момент порушення його прав (поширення недостовірної інформації) був публічною особою, щодо якої межі допустимої критики є ширшими. Словосполучення «в аеропорту «Внуково» зафіксовано» передбачає доведеність фіксації прильотів та вильотів позивача в аеропорту, але відповідач зазначає тільки про наявність зафіксованих польотів, не підтверджуючи фіксації будь-якими документами.

Рух справи у суді касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 28 квітня 2021 року відкрито касаційне провадження у справі за касаційною скаргою АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», витребувано матеріали цивільної справи, надано строк для подання відзиву на касаційну скаргу.

Ухвалою Верховного Суду від 20 травня 2021 року відкрито касаційне провадження за касаційною скаргою представника ОСОБА_2 - ОСОБА_6 та надано строк для подання відзиву на касаційну скаргу.

18 серпня 2021 року справа надійшла до суду касаційної інстанції.

Позиція Верховного Суду

Згідно із частиною другою статті 389 ЦПК України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Процесуальний закон визначає межі розгляду справи судом касаційної інстанції. Так, переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, суд касаційної інстанції в межах доводів та вимог касаційної скарги, які стали підставою для відкриття касаційного провадження, перевіряє правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

За змістом частини першої статті 410 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення - без змін, якщо визнає, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Вивчивши матеріали справи, перевіривши доводи касаційних скарг у межах, які стали підставами для відкриття касаційного провадження, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду дійшов висновку, що касаційні скарги підлягають залишенню без задоволення, а оскаржувані судові рішення - без змін, оскільки їх ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права. Судові рішення судів першої й апеляційної інстанцій відповідають вимогам щодо законності та обґрунтованості.

Обставини, встановлені судами

Трансляція програми «Схеми. Корупція в деталях» у рубриці «Чисто. Схеми» телеканалу «ІНФОРМАЦІЯ_2».

11 та 12 квітня 2019 року відбувалась в ефірі

За змістом наданого позивачем відеоматеріалу підтверджено, що «UA: Перший» та Радіо Свобода презентують проект ОСОБА_9.

Головний редактор (про те, що ОСОБА_10 є головним редактором зазначається наприкінці програми) проекту «Схеми. Корупція в деталях» ОСОБА_10 розпочала програму зі слів: «Вітаю! Мене звати ОСОБА_10 і в ефірі програма журналістських розслідувань «Схеми».

Це спільний проект «UA: Перший» та Радіо Свободи.

Потім за змістом програми ОСОБА_10 зазначила, що її колеги ОСОБА_4 та ОСОБА_3 - із підбіркою інших новин, у яких у рубриці «ІНФОРМАЦІЯ_4» в ефірі телеканалу «ІНФОРМАЦІЯ_2» поширено таку інформацію:

Ведучий (ОСОБА_4): «Але є ще одна версія. Оскільки ОСОБА_7 - не ОСОБА_11, то він не може, як і всі ми, здійснювати прямі перельоти з України в Росію. І саме повітряний простір Білорусі переважно використовується для таких сполучень»

Ведучий (ОСОБА_3): «Чи саме за такою схемою літав ОСОБА_7 - на жаль, встановити не вдалося. Однак, за даними Центральної бази даних обліку іноземних громадян Росії «Мігрант», ОСОБА_7, починаючи з 2014 року справді шість разів перетинав російський кордон».

Ведучий (ОСОБА_4): «В аеропорту «Внуково» зафіксовано три вльоти і три вильоти юриста».

Ведучий (ОСОБА_3): «Офіційно цілі поїздки вказано дві: відрядження та тимчасове проживання».

ОСОБА_7, який нині юридично супроводжує кампанію ОСОБА_12, заперечив свої відвідини Росії.

ОСОБА_7 (телефоном): «Почалася війна - я туди не літав».

Ведучий (ОСОБА_3): «Тобто дані системи».

ОСОБА_7: «Я не пам'ятаю».

Ведучий (ОСОБА_3): «Дані системи «Мігрант» неточні? На Вашу думку?»

ОСОБА_7: «Я не знаю, про яку систему Ви говорите, ну я точно знаю, коли я літав».

Посилання на відеозаписи даного випуску проекту розміщено в Інтернет-мережі, що підтверджується матеріалами справи.

ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 є авторами, журналістами, ведучими програми «Схеми», про що зазначено в самих відеозаписах.

Загальнонаціональний телеканал «UA: Перший» входить до складу Публічного акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України», правонаступником якого є АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України».

Нормативно-правове обґрунтування

Відповідно до статті 297 ЦК України кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими.

Згідно з частиною першою статті 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Отже, праву на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань відповідає обов'язок не поширювати про особу недостовірну інформацію і таку, що ганьбить її гідність, честь чи ділову репутацію.

Верховний Суд зазначає, що у справах про захист гідності, честі та ділової репутації суд повинен розмежовувати відомості, які принижують честь та гідність особи, від думок, поглядів, критичних висловлювань, ідей, оцінок, висловлених у порядку реалізації конституційного права на свободу думки і слова.

Згідно зі статтею 201 ЦК України честь, гідність і ділова репутація є особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством.

У частині першій статті 277 ЦК України передбачено, що фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, має право на спростування цієї інформації.

Тлумачення статті 277 ЦК України свідчить, що позов про спростування недостовірної інформації підлягає задоволенню за такої сукупності умов: поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб; поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача; поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності; поширення інформації, що порушує особисті немайнові права; врахування положень статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини щодо її застосування.

Вирішуючи питання про визнання поширеної інформації недостовірною, суди повинні визначати характер такої інформації та з'ясовувати, чи є вона фактичним твердженням, чи оціночним судженням.

Відповідно до частини першої статті 30 Закону України «Про інформацію» ніхто не може бути притягнутий до відповідальності за висловлення оціночних суджень.

Частиною другою вказаної статті Закону визначено, що оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості.

У рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Lingens v. Austria» зазначено, що суду необхідно розрізняти факти та оціночні судження. Існування фактів можна довести, а правдивість критичного висловлювання не можна. Вимога доводити правдивість критичного висловлювання є неможливою для виконання і порушує свободу на власну точку зору, що є фундаментальною частиною права, захищеного статтею 10 Конвенції. У даній справі ЄСПЛ вказав, що: «Суд повинен нагадати, що свобода вираження поглядів гарантована пунктом 1 статті 10, становить одну з основних підвалів демократичного суспільства й одну з принципових умов його розвитку та умов самореалізації кожної особи. За умови додержання пункту 2 свобода вираження стосується не лише тієї «інформації» або тих «ідей», які отримані належним чином або розглядаються як необразливі чи незначні, а й тих, що викликають образи, обурення або неспокій. Такими є вимоги плюралізму, терпимості і широти поглядів, без яких «демократичне суспільство» неможливе».

Так, фактичне твердження - це логічна побудова та викладення певного факту чи групи фактів. Факт - це явище об'єктивної дійсності, конкретні життєві обставини, які склалися у певному місці та часі за певних умов. Враховуючи те, що факт, сам по собі, є категорією об'єктивною, незалежною від думок та поглядів сторонніх осіб, то його відповідність дійсності може бути перевірена та встановлена судом.

Судження - це те ж саме, що й думка, висловлення. Воно являє собою розумовий акт, що має оціночний характер та виражає ставлення того, хто говорить, до змісту висловленої думки і напряму, пов'язаними із такими психологічними станами, як віра, впевненість чи сумнів. Оцінити правдивість чи правильність судження будь-яким шляхом неможливо, а тому воно не входить до предмета судового доказування. Оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири). Оціночні судження також користуються захистом - це передумова плюралізму поглядів.

Європейський суд з прав людини 02 червня 2016 року (остаточне - 17 жовтня 2016 року) ухвалив рішення у справі № 61561/08 «Інститут економічних реформ проти України», де, розглядаючи питання забезпечення балансу між свободою вираження поглядів та захистом репутації особи, зазначив, що відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції існує мало можливостей для обмеження політичних висловлювань чи дебатів з питань, що становлять суспільний інтерес, при цьому високий рівень захисту свободи вираження поглядів буде надаватися у випадках, коли висловлювання стосуються питання, що становить суспільний інтерес.

У цьому рішенні суд проводить відмінність між твердженнями про факти та оціночними судженнями. Існування фактів можна довести, тоді як правдивість оціночних суджень не підлягає доведенню. Оціночне судження не може бути доведене, це порушує саму свободу думки, яка є основною частиною права, гарантованого статтею 10 Конвенції.

Для того, щоб розрізняти фактичне твердження і оціночне судження, необхідно брати до уваги обставини справи і загальний тон зауважень, оскільки твердження про питання, що становлять суспільний інтерес, є оціночними судженнями, а не констатацією фактів.

Згідно з усталеною практикою Європейського суду з прав людини свобода вираження поглядів є однією з важливих засад демократичного суспільства та однією з базових умов прогресу суспільства в цілому та самореалізації кожної окремої особи. Відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції вона стосується не тільки «інформації» чи «ідей», які сприймаються зі схваленням чи розглядаються як необразливі або нейтральні, але й тих, які можуть ображати, шокувати чи непокоїти. Саме такими є вимоги плюралізму, толерантності та широти поглядів, без яких немає «демократичного суспільства» (KARPYUK AND OTHERS v. UKRAINE, № 30582/04, 32152/04, § 188, ЄСПЛ, 06 жовтня 2015 року).

Висновки за результатами розгляду касаційної скарги

Встановивши, що інформація, поширена відповідачами щодо періоду і кількості разів перетину ОСОБА_1 кордону з Російською Федерацією, здійснена у спосіб категоричного та стверджувального висловлювання у формі повідомлення про існування конкретних обставин (фактів), тобто є фактичним твердженням, а не оціночним судженням, суди дійшли обґрунтованого висновку, що така інформація може бути перевірена на предмет достовірності.

Звертаючись до суду з позовом, позивач надав докази, що заперечують інформацію, поширену відповідачами. Тягар доведеності достовірності інформації, поширеної про іншу особу, лежить на тому, хто поширив таку інформацію, позивач лише доводить сам факт її поширення.

Оскільки відповідачі не надали жодного доказу, який би підтверджував правдивість інформації, поширеної ними стосовно позивача, суди дійшли обґрунтованого висновку, що поширена інформація є недостовірною.

Зміст поширеної недостовірної інформації про нібито багаторазові відвідування позивачем Російської Федерації на тлі конфлікту на Сході України, завдає шкоди діловій репутації позивача, порочить його честь та гідність, оскільки спрямована на створення негативної соціальної оцінки позивача в очах оточуючих. У суспільстві існує стійке розуміння того, що відвідування країни-агресора суперечить загальноприйнятим уявленням про добро і зло.

Отже, оскільки за характером висловлювань і житих словосполучень поширена відповідачами негативна інформація про позивача є фактичними твердженнями, містить посилання на обставини, як такі, що реально існували, проте правдивість такої інформації не знайшла свого підтвердження, суди дійшли обґрунтованих висновків, що оскільки така інформація принижує честь, гідність та ділову репутацію позивача, тому права позивача підлягають захисту шляхом її спростування.

У своїй касаційній скарзі заявник стверджує, що суди в оскаржуваних судових рішеннях не врахували висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладені у постановах Верховного Суду від 07 квітня 2021 року у справі № 761/13926/17, від 11 червня 2020 року у справі № 757/1884/15-ц, від 03 червня 2020 року у справі № 712/1141/18, від 20 травня 2020 року у справі № 758/12586/15, від 13 листопада 2019 року у справі № 758/2393/16-ц, від 11 липня 2019 року у справі № 757/11361/17-ц, від 17 квітня 2019 року у справі № 760/11161/17, від 06 лютого 2019 року у справі № 761/28992/15-ц, від 21 січня 2019 року у справі № 757/11377/17-ц, від 16 травня 2018 року у справі № 757/15956/16-ц, від 20 березня 2019 року у справі № 758/14324/15-ц, від 10 квітня 2019 року у справі № 398/4136/15-ц, від 24 квітня 2019 року у справі № 569/5269/16-ц, від 22 травня 2019 року у справі № 757/22307/17-ц, від 11 вересня 2019 року у справі № 757/40646/17-ц, від 20 лютого 2020 року у справі № 462/4634/17, від 27 травня 2020 року у справі № 757/72390/17-ц, від 30 липня 2020 року у справі № 200/20351/18, від 10 квітня 2019 року у справі № 398/4136/15-ц, від 15 квітня 2019 року у справі № 182/6720/17, від 22 травня 2019 року у справі № 757/22307/17-ц.

Проте зазначена підстава касаційного оскарження не знайшла свого підтвердження під час перегляду справи у межах доводів касаційної скарги АТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України».

У постановах Верховного Суду від 07 квітня 2021 року у справі № 761/13926/17, від 20 травня 2020 року у справі № 758/12586/15, від 13 листопада 2019 року у справі № 758/2393/16-ц, від 11 липня 2019 року у справі № 757/11361/17-ц, від 06 лютого 2019 року у справі № 761/28992/15-ц, від 20 березня 2019 року у справі № 758/14324/15-ц, від 24 квітня 2019 року у справі № 569/5269/16-ц, від 11 вересня 2019 року у справі № 757/40646/17-ц сформульовано висновки про те, що межа допустимої критики щодо політичного діяча чи іншої публічної особи є значно ширшою, ніж окремої пересічної особи. Публічні особи неминуче відкриваються для прискіпливого висвітлення їх слів та вчинків і повинні це усвідомлювати.

У постанові Верховного Суду від 11 червня 2020 року у справі № 757/1884/15 сформульовано висновки щодо презумпції невинуватості особи в контексті посилання на конкретну фізичну особу та її зв'язку зі злочином, кримінальним провадженням чи його розслідуванням.

У постановах Верховного Суду від 03 червня 2020 року у справі № 712/1141/18, від 17 квітня 2019 року у справі № 760/11161/17, від 21 січня 2019 року у справі № 757/11377/17-ц, від 16 травня 2018 року у справі № 757/15956/16-ц, від 20 лютого 2020 року у справі № 462/4634/17-ц, від 27 травня 2020 року у справі № 757/72390/17-ц, від 30 липня 2020 року у справі № 200/20351/18-ц, від 15 квітня 2019 року у справі № 182/6720/17-ц, від 22 травня 2019 року у справі № 757/22307/17 сформульовано висновок про те, що чинним законодавством не передбачена можливість притягнення до відповідальності за висловлювання оціночних суджень. Вони, як і думки, переконання, судження, критична оцінка певних фактів і недоліків не можуть бути предметом судового захисту, оскільки будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів не можуть бути перевірені на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів).

У постанові Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 398/4136/15-ц викладено висновок про те, що у випадку, коли особа звертається до зазначених органів із заявою, в якій міститься та чи інша інформація, і в разі, якщо цей орган компетентний перевірити таку інформацію та надати відповідь, проте в ході перевірки інформація не знайшла свого підтвердження, вказана обставина не може сама по собі бути підставою для задоволення позову, оскільки у такому випадку мала місце реалізація особою конституційного права, передбаченого статтею 40 Конституції України, а не поширення недостовірної інформації.

Проте, за встановленими у цій справі обставинами, висновки судів у оскаржуваних судових рішеннях не суперечать висновкам Верховний Суд, сформульованих у наведених заявником як приклад справах, оскільки у цій справі суди встановили, що інформація, поширена про позивача є фактичним твердженням, а не критикою чи оціночним судженням.

Верховний Суд неодноразово вказував на те, що реалізація положень частини четвертої статті 263 ЦПК України полягає у тому, що при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосуванні відповідних норм права, які викладені в постановах Верховного Суду лише у справах, у яких відносини є подібними.

При цьому під судовими рішеннями у справах зі спорів, що виникли з подібних правовідносин, необхідно розуміти, зокрема, такі, де аналогічними є предмет спору, підстави позову, зміст позовних вимог та встановлені фактичні обставини, а також має місце однакове матеріально-правове регулювання спірних відносин. З'ясування подібності правовідносин у рішеннях суду (судів) касаційної інстанції визначається з урахуванням обставин кожної конкретної справи.

Отже, доводи заявника, що стали підставою для відкриття касаційного провадження, не підтвердилися, оскільки у цих постановах Верховним Судом встановлені обставини, відмінні від тих, які встановлені в оскаржуваних судових рішеннях суду у справі, що переглядається. Саме по собі посилання на неоднакове застосування норм матеріального права у різних справах, хоч і у подібних правовідносинах, але за різних фактичних обставин, не свідчить про різне застосування чи тлумачення норм матеріального права.

Представник ОСОБА_2 - ОСОБА_6 також вказує на те, що суди в оскаржуваних судових рішеннях не врахували висновки щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладені у постановах Верховного Суду від 11 вересня 2019 року у справі № 757/40646/17-ц, від 18 квітня 2018 року у справі № 761/16062/16-ц.

Так, у постановах Верховного Суду від 11 вересня 2019 року у справі № 757/40646/17-ц та від 18 квітня 2018 року у справі № 761/16062/16-ц сформульовано висновок про те, що межа допустимої критики щодо політичного діяча чи іншої публічної особи є значно ширшою, ніж окремої пересічної особи. Публічні особи неминуче відкриваються для прискіпливого висвітлення їх слів та вчинків і повинні це усвідомлювати.

Проте, за обставинами цієї справи № 761/32924/19-ц встановлено, що поширена відповідачами інформація про позивача є фактичним твердженням, а не критикою чи оціночним судженням, тому обставини у розглядуваній справі, та справах, наведених як прикладе, не є подібними.

Верховний Суд відхиляє посилення касаційних скарг на неналежне дослідження судами обставин справи, оскільки суди першої та апеляційної інстанцій встановили усі обставини, які мали значення для правильного вирішення справи та ухвалення законного та обґрунтованого судового рішення, при цьому порушень порядку надання та отримання доказів судом не встановлено, оцінка доказів зроблена як судом першої, так і судом апеляційної інстанцій.

Отже, доводи заявників, що стали підставою для відкриття касаційного провадження в цій частині доводів касаційних скарг, не підтвердилися.

Аналізуючи питання обсягу дослідження доводів заявників та їх відображення в оскаржуваних рішеннях, питання вичерпності висновків судів попередніх інстанцій, Верховний Суд виходить із того, що у справі, що переглядається, судові рішення відповідають вимогам вмотивованості.

Верховний Суд розглянув справу в межах доводів, наведених заявниками у касаційних скаргах, які стали підставою для відкриття касаційного провадження; підстав вийти за межі доводів касаційної скарги не встановлено.

Викладене дає підстави для висновку, що касаційні скарги підлягають залишенню без задоволення, а рішення судів першої та апеляційної інстанцій - без змін із підстав, передбачених статтею 410 ЦПК України.

Керуючись статтями 400, 401, 402, 409, 410 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційні скарги Акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» та представника ОСОБА_2 - ОСОБА_6 залишити без задоволення.

Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 04 листопада 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 26 березня 2021 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції є остаточною і оскарженню не підлягає.

Судді:

О. В. Ступак

І. Ю. Гулейков

Г. І. Усик